



Lena Hjelm-Wallén: Utrikesdeklarationen 1995

Talare

Lena Hjelm-Wallén
Utrikesminister

Datum

22 februari 1995

Plats

Stockholm

1 Fru talman!

Det är i år 50 år sedan andra världskrigets slut. Det är också 50 år sedan Förenta nationerna bildades, som en frukt av krigsslutet, som ett löfte om fred.

5

Vi har nu bakom oss några år av frihetens och demokratins segrar i östra Europa. De blockgränser som drogs upp av kriget är borta. Fria val har hållits i land efter land.

10 Samtidigt tvingas vi konstatera att Europa inte förmått förvalta sina nya möjligheter. Det pågår ett regelrätt krig mitt i Europa. Bosnien upplever sin fjärde krigsvinter. I vårt grannland Ryssland har de senaste två månaderna tusentals människor dödats i militära aktioner i Tjetjenien.

15 Liknande och värre trauman har drabbat människor i andra delar av världen. I Rwanda har ett folkmord begåtts.

Den slutsats vi måste dra av dessa och andra konflikter, som i de flesta fall varit inomstatliga, är att världssamfundet måste inse förebyggandets nödvändighet
20 och ingripa tidigare.

Antalet fredsbevarande operationer och humanitära krisprogram ökar i dag kraftigt. Men de tar sig an symtom snarare än orsaker. Konflikter bottnar djupast sett i fattigdom och social misär, kränkningar av mänskliga rättigheter
25 samt etniska och religiösa motsättningar. Om vi inte kan komma till rätta med dessa grundproblem kommer allas vår säkerhet att förbli hotad.

Det krävs därför att tillämpningen av folkrätten fortsätter att utvecklas mot att inte bara skydda stater utan också individer. Vi behöver också gå vidare på det
30 praktiska planet. FN, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa



(OSSE) och Europarådet måste få de reella möjligheterna att engagera sig tidigt och kraftfullt när en konflikt hotar.

35 Förebyggande är sällan glamoröst. Det är den som räddar barnet ur det brinnande huset som blir hjälte – inte den som hindrar elden att bryta ut. Det krävs därför en gränsöverskridande politisk kraftsamling för att utveckla och realisera det förebyggande arbetet.

40 I regeringskansliet utarbetas nu ett program för gemensam säkerhet.

Avsikten är att stärka våra egna möjligheter till förebyggande arbete och preventiv diplomati genom att bättre koordinera politiska och ekonomiska insatser samt att samordna nationella resurser för att förebygga och hantera
45 konflikter.

Fru talman!

Målet för den svenska säkerhetspolitiken förblir att alltid och på sätt som vi
50 själva väljer kunna utveckla vårt samhälle i politiskt, ekonomiskt, kulturellt och annat hänseende.

Efter det kalla kriget börjar vi nu skönja konturerna av en europeisk säkerhetsgemenskap. Målet måste vara att göra krig mellan stater i denna
55 gemenskap lika otänkbart som krig mellan de nordiska länderna.

Visionen är en alleuropeisk fredsordning där militära lösningar på politiska problem är uteslutna. De tankar om gemensam säkerhet som Palmekommissionen lanserade i ett frostigt internationellt klimat i början av
60 1980-talet har i dag nya förutsättningar att förverkligas.

Sverige skall ge sitt aktiva bidrag till en sådan utveckling. Regeringen välkomnar en öppen diskussion om denna angelägna framtidsfråga.

65 I de överläggningar som nu pågår om säkerhetspolitiken eftersträvar regeringen samförstånd kring uttolkningen av riksdagens beslut om denna politik.

Sveriges militära alliansfrihet syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde består. För att vi skall kunna bidra till

säkerhetspolitisk stabilitet krävs emellertid att vårt handlande är förutsägbart. Vår beslutsamhet att söka hålla vårt land utanför krig tar sig uttryck i att Sverige står utanför alla militära allianser och att vi har ett betryggande totalförsvar. Vi får inte heller inge andra stater förväntningar om ett svenskt militärt
75 engagemang i händelse av väpnad konflikt. Sverige behöver eller önskar inte i något annat avseende ålägga sig restriktioner vad gäller deltagandet i det framväxande europeiska samarbetet.

Det är vår övertygelse att det är som militärt alliansfritt land som Sverige har
80 bäst möjligheter att bidra till säkerhet i vårt närområde och till fredsbygget i hela Europa.

I vårt närområde vill vi bidra till utveckling och stabilitet i de stater som nyligen återvunnit sin suveränitet. Vi har klargjort att hot mot de baltiska staternas
85 frihet och säkerhet inte kan lämna Sverige likgiltigt.

Sveriges säkerhet främjas genom aktivt deltagande i arbetet för de mål som delas av Europas stater. Vårt medlemskap i Europeiska unionen ger oss möjlighet att konstruktivt delta i utvecklingen av dess gemensamma utrikes- och
90 säkerhetspolitik. Sverige eftersträvar inte medlemskap i vare sig NATO eller Västeuropeiska unionen, VEU. Vi deltar i Partnerskap för fred och bygger vår relation till VEU på ett aktivt observatörskap. Detta samarbete är – tillsammans med vårt arbete i OSSE och Europarådet, vårt stöd för ett starkt FN och vårt värnande av folkrätten –
95 uttryck för vår strävan att delta i skapandet av en ny säkerhetsgemenskap. Det är också vårt omfattande deltagande i FN:s fredsbevarande arbete.

Fru talman!

100 Med medlemskapet i Europeiska unionen (EU) får Sverige nya möjligheter att påverka utformningen av Europas politik. Regeringen kommer att verka för ett Europa som präglas av demokrati, solidaritet och öppenhet. En stark folklig och parlamentarisk förankring är nödvändig för att göra detta arbete framgångsrikt.

105 Allmänhetens insyn i EU:s arbete måste öka.

Sverige har ett starkt intresse av de öst- och centraleuropeiska ländernas framtida EU-anslutning. Vi är övertygade om att detta skulle leda till ökad politisk och

110 ekonomisk stabilitet i Europa. Breddning och fördjupning i EU-samarbetet kan upplevas som motstridiga, men bör snarare inspirera varandra. Förväntningarna om EU-medlemskap har en stabiliserande inverkan, men effekten är naturligtvis beroende av att samarbetet leder framåt.

115 Den regeringskonferens som EU skall starta 1996 skall behandla EU:s framtidsfrågor. Regeringen anser det väsentligt att svenska ställningstaganden kan grunda sig på en bred offentlig debatt. Huvudfrågan är hur EU:s institutioner behöver reformeras för att bättre kunna uppfylla medborgarnas krav, samtidigt som man definierar vilka frågor som länderna bäst hanterar på
120 nationell nivå. Medlemsländerna måste tillsammans effektivare ta sig an frågor som arbetslöshet, miljökris, ojämlikhet mellan såväl individer som regioner och därmed utveckla demokrati och stabilitet i Europa.

Sverige är en frihandelsnation. I stora drag överensstämmer EU:s handelspolitik
125 med den traditionellt svenska politiken. På de områden där EU:s handelspolitik är mer restriktiv, främst på textil- och jordbruksområdet, skall Sverige verka för liberalisering. Detta är viktigt, inte minst för länderna i tredje världen.

Sverige kommer att aktivt verka för att höja kvaliteten och effektiviteten i EU:s
130 bistånd, samt att främja en ökad inriktning på fattigdomsbekämpning, social rättvisa, jämställdhet, större engagemang i FN samt en satsning på Central- och Östeuropa.

Den nya världshandelsorganisationen, WTO, är en milstolpe i frigörelsen av
135 den internationella handeln. Nya viktiga förhandlingsfrågor står nu på dagordningen. Miljö- och arbetsvillkor bör integreras i handelsreglerna. I dag skapas allt fler frihandelsregioner i världen. Det är nödvändigt att dessa blir steg på vägen mot en global frihandel. Sverige kommer att verka för en sammanhållen EU-strategi i dessa viktiga framtidsfrågor. Ett aktivt
140 exportfrämjande skall dessutom bedrivas för att ge svensk industri dragkraft på viktiga marknader utanför EU-länderna.

Fru talman!

145 Det nordiska samarbetet är viktigt inte bara för Nordens länder utan för hela närområdet. Att Norge och Island står utanför EU snarast ökar betydelsen av det nordiska samarbetet. En översyn görs nu av formerna för samarbetet.

150 Östersjöstaterna ökar i dag sitt samarbete till gagn för handel, kulturutbyte, vänorter och folkrörelsekontakter. Denna positiva utveckling måste stärkas. Det nyligen presenterade treårsprogrammet för samarbete med Central- och Östeuropa syftar till att främja säkerheten, demokratin och en ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling.

155

Relationerna mellan Sverige å ena sidan och Estland, Lettland och Litauen å den andra bestäms av faktorer som den geografiska närheten, en delvis gemensam historia och den stora grupp flyktingar som efter kriget tog sin tillflykt till vårt land. De tre länderna återvann sin självständighet i en process
160 som har ett betydande svenskt stöd. Det är ett centralt svenskt intresse att stödja deras utveckling och oberoende. Det är angeläget att de baltiska länderna integreras i det europeiska samarbetet, inte minst genom ett närmande till, och ytterst fullt medlemskap i, EU.

165 Den demokratiska utvecklingen i Ryssland har visat sig bräcklig och behöver fortsatt stöd. Det är därför viktigt att strävan fortsätter att integrera Ryssland i det europeiska samarbetet. Som part i ett sådant samarbete får ett land både rättigheter och skyldigheter. Inga särskilda regler kan anses gälla för Ryssland.

170 Det ryska agerandet i Tjetjenien är oacceptabelt. Militärt våld får aldrig vara en lösning på politiska problem. Den ryska ledningen har inte följt de normer som länderna i OSSE och FN åtagit sig att följa.

Av välgrundade skäl har Europarådets parlamentariska församling skjutit upp
175 behandlingen av Rysslands medlemskapsansökan. Ryssland måste nu till fullo samarbeta med OSSE. Striderna i Tjetjenien måste omedelbart upphöra och förhandlingar inledas.

Kriget i f.d. Jugoslavien går nu in på sitt fjärde år. Någon förhandlingslösning är
180 svår att skönja. Trots att krigsdrabbade människor inget hellre önskar än slut på det militära våldet tycks de politiska ledarna inte vara beredda till en uppgörelse. Fredsansträngningarna får dock inte upphöra. På kort sikt gäller det att säkra vapenvilan och Unprofors fortsatta närvaro. För att försoning och varaktig fred i regionen skall kunna bli möjlig måste en förhandlingslösning nås där Bosnien-
185 Hercegovina garanteras att bestå som stat och där flyktingarna får rätt att återvända.

Sverige är en av de största bidragsgivarna till f.d. Jugoslavien. Omkring 1 300
190 svenskar gör en viktig och uppskattad insats i området. Vi har anslagit 900
miljoner kronor i katastrofbistånd och tagit emot 118 000 asylsökande.
Biståndet till f.d. Jugoslavien inriktas på att stödja fredsanssträngningarna och på
att främja demokrati och mänskliga rättigheter med syfte att stärka det civila
samhället och oberoende
195 medier. Regeringen har också börjat förbereda återuppbyggnadsinsatser efter
kriget.

Hoppet om försoning och fred får inte släckas.

200 Fru talman!

I den världsordning som växer fram har Förenta nationerna en central roll för
internationell fred och säkerhet, liksom för mänskliga rättigheter och rättvisa.
Det är det enda internationella forum där alla kan komma till tals, oavsett
205 ekonomisk och politisk styrka.

Stödet till FN är en hörnsten i svensk utrikespolitik.

Alternativet till ett starkt FN är att internationell politik domineras av några få
210 ekonomiskt och politiskt starka stater. Ett väl fungerande FN förutsätter att
stormakterna, inte minst USA, tar arbetet på stort allvar.

Det har gått 50 år sedan länderna samlades kring visionen att ”rädda kommande
släktled undan krigets gissel”. Vi kan konstatera att FN-visionen mer än
215 någonsin förtjänar att lyftas fram, samtidigt som redskapen måste användas och
metoderna utvecklas. I allt detta måste förebyggandet sättas i centrum.

Kommissionen för globalt samarbete och ledarskap, där Ingvar Carlsson
tillsammans med Sir Shridath Ramphal delat ordförandeskapet, har lagt fram
220 ett stort antal förslag om ett reformerat FN. Rapporten kommer att vara en
inspirationskälla för regeringens aktiva FN-politik. Ambitionen skall vara att ge
FN den politiska handlingskraft och effektivitet som både dagen och framtiden
kräver.

225 Det är utifrån viljan att stärka och reformera FN som Sverige kandiderar till en

plats i FN:s säkerhetsråd 1997/98. Det är av liknande skäl som Sverige upprättar en internationell fredsstyrka, som snabbt skall kunna sättas in på FN:s eller OSSE:s uppdrag.

230

Nedrustning är en central del i svensk utrikespolitik. Genom att det kalla kriget upphört har mänskligheten fått ett historiskt tillfälle att avskaffa kärnvapen och andra massförstörelsevapen.

235 Det hittills viktigaste nedrustningsavtalet är icke-spridningsavtalet, NPT, som inom kort skall förlängas. Sverige förespråkar en förlängning på obestämd tid. Vi vill undvika att avtalet efter en begränsad tid löper ut, med risk för en okontrollerad spridning. NPT är dessutom det enda avtal där kärnvapenstaterna förbinder sig att verka för nedrustning.

240

För att upprätthålla balansen och trovärdigheten i NPT-avtalet krävs framsteg i kärnvapennedrustningen. Syftet måste vara att fullständigt avskaffa dessa vapen, om möjligt inom 10–15 år. Kärnvapenmakterna måste uppfylla sina åtaganden i avtalet. Som ett steg i denna riktning verkar Sverige för att snarast få ett avtal om
245 ett fullständigt stopp för kärnvapenprov. Det är också viktigt att snarast inleda förhandlingar om totalförbud av produktion av uran och plutonium för vapenändamål.

250

Landminor slår obeskrivligt hårt mot civila i moderna krig. Långt efter det att striderna upphört ligger minor kvar och orsakar urskillningslöst lidande. Omkring 80 miljoner sådana minor beräknas vara utlagda i världen, främst i fattiga länder.

255

Sverige har presenterat ett förslag om ett internationellt förbud mot truppminor. Samtidigt lämnar vi bistånd på omkring 70 miljoner kronor till minröjning i bl.a. Angola, Afghanistan, Kambodja och Moçambique. Vi söker också få till stånd en samlad EU-insats för minröjning. Minornas farsot måste
hejdas.

260

Fru talman!

Vår kunskap om hur människor drabbas av krig och plötsliga katastrofer är stor, inte minst tack vare god mediebevakning.

Men det finns orättvisor och lidande som passerar mer obemärkt. Under tre fyra dagar dör lika många barn av svält och fattigdomsrelaterade sjukdomar som det antal människor som dog av atombomben i Hiroshima.

270 Den rikaste femtedelen av världens befolkning är i dag 60 gånger så rik som den fattigaste. Klyftan har blivit dubbelt så stor de senaste 30 åren. Med en sådan skillnad i livsbetingelser kan mänskligheten aldrig känna verklig trygghet.

275 Framtiden bär på en "social bomb". Under kommande år skall viktiga globala rådslag hållas om de bakomliggande sambanden, t.ex. det sociala toppmötet i Köpenhamn om två veckor och FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking i september. Dessa möten ingår i raden av FN-konferenser från Rio 1992 till Habitat i Istanbul 1996, som alla behandlar olika aspekter av mänskliga överlevnadsfrågor.

280 Också det fortsatta arbetet för demokrati runt om i världen behöver ny näring. På svenskt initiativ kommer ett internationellt institut för demokrati och valstöd att bildas i Stockholm nästa vecka. Demokrati kan inte påtvingas underifrån. Den växer fram genom politiska processer som bygger på individens
285 rätt att påverka och uttrycka sin vilja.

Respekten för varje människas fri- och rättigheter är grundläggande i ett demokratiskt samhälle.

290 Fru talman!

Sydostasien befinner sig i snabb ekonomisk utveckling.

295 Det är ett svenskt intresse att stärka banden med världens ekonomiskt mest dynamiska region. Vi strävar efter att bredda och fördjupa förbindelserna såväl genom EU-samarbetet som bilateralt. Kontakterna med Japan bör intensifieras. Utvecklingen i Kina, den andra stormakten i Östasien, bör följas nära vad gäller både ekonomin och respekten för mänskliga rättigheter.

300 Under senare år har betydande framsteg gjorts för fred, demokrati och ekonomiska reformer i Latinamerika. Detta öppnar nya möjligheter för samarbete på alla områden. Men stora delar av befolkningen får inte del av den ekonomiska tillväxtens fördelar. Skuldbördan innebär också en orimlig

305 belastning för särskilt utsatta länder. Inkomstklyftorna och sociala orättvisor
riskerar därmed att bli hot mot freden och demokratin och en hållbar
ekonomisk och social utveckling.

Fredsprocessen i Centralamerika går vidare, inte minst genom betydande
310 insatser av FN. Det är regeringens avsikt att konstruktivt bidra till att denna
process fortsätter. Bl.a. genom EU:s s.k. San José konferens, som äger rum
denna vecka, kan vi öka Europas stöd till regionens utveckling.

Afrika är en plågad kontinent. Folkmordet i Rwanda och svältkatastrofen i
315 Somalia, liksom inbördeskrigen i Sudan och Liberia är tragedier av enorma
mått. I Afrikas största land, Nigeria, tar militären ett allt hårdare grepp om
makten med påföljd att respekten för de mänskliga rättigheterna urholkas. I
Algeriet pågår en terror under religiös täckmantel som lamslår samhället och
drabbar oskyldiga.

320 Samtidigt vore det orätt att låta katastrofer och problem helt dominera
beskrivningen av Afrika. Det senaste året har de demokratiska framstegen varit
stora i södra Afrika. Apartheid befinner sig nu i historiens skräpkammare och
demokratin styr i Sydafrika. Sveriges samarbete med Sydafrika och andra länder
325 i regionen går nu in i ett nytt skede, där huvuduppgiften blir att trygga
demokratin och ta vara på förutsättningarna för social och ekonomisk
utveckling.

Det finns i Afrika också en växande insikt om det egna ansvaret för de egna
330 problemen. I södra Afrika tar det mångåriga regionala samarbetet sikte på
konflikthantering och konfliktlösning. Den afrikanska enhetsorganisationen
OAU har fått uppgifter även på konflikthanteringsområdet. Detta är en
utveckling som Sverige vill uppmuntra och stödja.

335 Att bekämpa fattigdomen och medverka till att höja de fattiga folkens
levnadsnivå är huvudmålet för det svenska biståndet. Afrika förblir den
viktigaste kontinenten i det svenska utvecklingssamarbetet.

De nordafrikanska staterna omfattas av EU:s plan att etablera en samlad
340 Medelhavspolitik. Den syftar till demokratisk och social utveckling, respekt för
mänskliga rättigheter och därmed ökad säkerhet i hela regionen.
Handelspolitiska lättnader skulle i hög grad gynna dessa länders utveckling.

345 Därför verkar Sverige inom EU för att underlätta importen av produkter från Medelhavsområdet.

I Mellanöstern är fredsprocessen i fara, samtidigt som det finns en stark vilja till fred. Fredsavtalet mellan Israel och Jordanien i somras illustrerar detta, liksom att israeliska och palestinska ledare är beslutna att driva fredsprocessen vidare.
350 Målet för denna process är att uppnå en rättvis, varaktig och allomfattande fred som kommer alla folk i regionen till del. Det förutsätter självbestämmande för palestinerna och säkerhet för israelerna.

Sveriges engagemang för fred i Mellanöstern ökar nu både politiskt och
355 ekonomiskt. Det krävs snabba och konkreta förbättringar i palestiniernas levnadsvillkor för att ge stadga och stöd åt processen. Regeringen har därför ökat biståndet och inrättat en särskild Mellanösterngrupp för att bättre samordna de politiska och ekonomiska insatserna.

360 I Mellanöstern möts de muslimska, judiska och kristna kulturerna.

Också Sverige är i dag ett mångkulturellt samhälle. Europa är en invandrarkontinent och invandrarna är en viktig tillgång för mötet med framtiden. Det kräver att vi överbryggar misstro mellan etniska grupper,
365 kulturer och religioner. Inte minst i relationen till islam är i dag det svenska och västerländska samhället fullt av fördomar och okunskap.

Det extrema inom islam tas av många för allmängiltigt.

370 Europas politiska ledare har ett stort ansvar för att fördomar inte utvecklas till intolerans och konfrontation. I den andan initierar regeringen under året möten för att skapa större förståelse för muslimsk kultur och islam i Europa samt för en europeisk och kristen kultur i den muslimska världen. Att övervinna fördomar och okunskap är ett mål i sig.

375

Att stärka muslimers delaktighet i det svenska samhället är ett annat mål, liksom att öka kontakter med länder och människor i den muslimska världen.

Fru talman!

380

Varje tid har sina ödesfrågor. Under åren av avkolonialisering konstaterade vi:

”Utan rättvisa, ingen fred.” Under senare år har vi lyft fram respekten för mänskliga rättigheter som en förutsättning för demokrati. I tider av interna konflikter blir fokus: ”Utan fred, ingen utveckling.”

Prioritering av olika frågor i olika historiska ögonblick måste göras och ger nödvändig kraftsamling. Samtidigt finns en fara att vi tappar i balans. Mänskligt liv är en helhet, som för att bli fullödigt kräver fred, god miljö, social rättvisa, mänskliga rättigheter, demokratisk delaktighet, utveckling och framtidstro.

Uppgiften för Sveriges utrikespolitik, handelspolitik och biståndspolitik är att utifrån denna helhetssyn söka förverkliga ett värdigt liv i frihet och oberoende för människor i vårt eget land, men också i vårt grannskap, i Europa och i världen.

Källa

<div>Manuskript hämtat från riksdagen.se (2026-03-16) </div>

Taggar

Politiska tal, Riksdagen, Socialdemokraterna, Utrikesdeklaration

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/lena-hjelm-wallen-utrikesdeklarationen-1995>